

לימודי היסטוריה בחמ"ד

המחון הפדגוגי

שאלון 29281

מועד קיץ תשע"ז

להלן קישור לשאלון:

http://meyda.education.gov.il/sheeloney_bagrut/2017/6/HEB/29281.pdf

לשימוש פנימי בלבד.

המסמך לא עבר עריכה לשונית.

המחונן הפדגוגי- מועד קיץ תשע"ז

שאלון 29281

אל: המחנכים להיסטוריה בחמ"ד

מאת: בלהה גליקסברג, מפמ"ר היסטוריה ומפ"א אזרחות בחמ"ד

שלום רב!

המחונן הפדגוגי שלפניכם כולל הנחיות למורים בנוגע למיומנויות הנדרשות מן התלמידים לכתובת תשובה, מציג תשובות אפשריות לשאלות מבחן הבגרות שהתקיים במועד הקיץ תשע"ז - שאלון 29281 מתוך קישור למטרות ההוראה בהיסטוריה, ומציף שגיאות נפוצות של תלמידים לצורך למידה לעתיד.

הלמידה מתוך המחונן ככלי-עבודה צריכה להתייחס למספר מישורים :

*שימוש נכון במילות ההוראה- פיצוח נכון של השאלה

*שליטה בציר הזמן והמקום המופיע בשאלות הבחינה

*התמודדות עם מספר מטלות/חלקים בשאלה והקשר ביניהם

*התמודדות עם שאלות שונות לנושא זהה

*דיוק בתוכן התשובה בהתאם לתוכן השאלה

*הנחלת מיומנויות מתחום הדעת לתלמידים

בהקשר למחונן בחינת הבגרות, חשוב להזכיר כי כתיבת 'מחונן-תשובות' על ידי המורה כחלק מתהליך חיבור בחינה, לפני שהיא מתקיימת בכיתה, מהווה חלק בלתי נפרד מהרגלי עבודה ונורמות מקצועיות שמומלץ לאמץ במהלך כל השנה. מומלץ לתת לתלמידים את המחונן בזמן חלוקת המבחנים הבדוקים ככלי לשיפור הלמידה עבורם.

מטרות המחונן הן:

1. לסייע בידי המורים לבדוק אם השאלות בבחינה ברורות דיין, ואם כוונת השאלה הושגה.
2. אמצעי יעיל להגברת מהימנות ההערכה.
3. מאפשר הערכה אחידה לכל בחינות התלמידים.
4. מאפשר לתלמידים לבחון את תשובותיהם מול המחונן וללמוד מהצלחות ומטעויות.

שימו לב !

1. חשוב להבהיר לתלמידים, כבר בשלבים הראשונים של הלימוד, את משמעות מילות ההוראה השונות הנהוגות במבחנים, וכמובן לתרגל אותן.

2. תזכורת - פירוש מילות ההוראה המקובלות:

- א. "ציין" - על התלמיד לכתוב במילה או במספר מצומצם של מילים על הנושא/המושג עליו נשאל בלי לפרט.
- ב. "הצג" - על התלמיד לפרט את הידוע לו על הנושא/המושג על פי הנלמד בכיתה או על פי הקטע. כתיבת פרטי התוכן של פעולה או של אירוע לפי הנדרש. אין צורך להסביר. לעיתים השימוש בהוראה זו ילווה בציון כמותי של הרכיבים הנדרשים בשאלה. הכימות הוא ציון מספר הרכיבים הנדרשים לתשובה מלאה והוא מבהיר לתלמיד את הנדרש ממנו וכן מנחה את המורה בזמן הערכת התשובה.
- ג. "הסבר" - על התלמיד לכתוב את הידוע לו על הנושא תוך ביאור או פירוש הנושא ותוך ניתוח הפעולה, האירוע והשלכותיו. במקרים רבים יש ב"הסבר" הבהרת קשר בין מושגים.
- ד. "השווה" - על התלמיד לבדוק את הדומה והשונה בין שני פריטים או יותר על פי קריטריונים (תבחינים) ולהסיק מסקנות מן ההשוואה.
- ה. "נמק" (בסס) - על התלמיד לבסס דעה או טענה המוצגות בשאלה על סמך עובדות, ציטוטים, נתונים היסטוריים, דוגמאות ועוד.
- ו. "הדגם" - על התלמיד להביא דוגמה לביסוס או להבהרה.

חשוב להזכיר ש...

• התשובה במחונן מכילה רק את גרעין התשובה, ואין לראות בה תשובה מלאה. התשובה מאזכרת את הכיוונים האפשריים ויתכן מצב שיש תשובות נוספות שאינן במחונן. תשובה כזו יש לבדוק בספרים ובמקורות מוסמכים כדי לקבלה כתשובה נכונה או כנכונה חלקית.

תשובה מלאה היא תשובה שמרחיבה את הרכיבים השונים, מציגה, מסבירה ומקשרת לפריט הנשאל בשאלה, לאירוע או לטקסט בהתאם לנדרש בשאלה.

● התשובות המנוסחות על ידי התלמיד יכולות להיות מנוסחות בדרכים שונות, גם באופן השונה מהנוסח המופיע במחון. דבר זה אינו פוסל את התשובה אם היא מכילה את כל המטלות הנדרשות בשאלה ותוכנה נכון.

● בתשובה שבה נדרשים כמה רכיבים, אם תלמיד ענה רק על חלק מהם הוא יקבל ציון חלקי בהתאם לטיב התשובה.

● בשאלות שבהן יש כמה מטלות - יש לשים לב אם התלמיד נדרש לקשר בין המטלות מבחינת תוכן. בשאלות אלה התלמיד יידרש למבנה תשובה שיציג את המטלות ויסביר את הקשר ביניהן.

● שאלות בעלות שני חלקים שבהן התשובה לחלק השני נובעת מן התשובה לחלק הראשון הן שאלות משורשרות. במקרה זה אם התשובה בחלק הראשון אינה נכונה, לא ניתן יהיה לקבל את התשובה בחלק השני.

● בשאלות טקסט חזותי יש לשים לב שהתלמיד נדרש לקשר בין הרכיב שבתמונה למסקנה שהסיק ממנה. למשל: אני רואה בתמונה ש...ואני לומד מכך ש...

● בשאלות על קטע מקור מילולי יש לשים לב אם התלמיד נדרש לענות ולהסביר בלשונו או להתבסס על הנאמר בקטע ולצטט ממנו.

● בשאלות על טקסט מילולי או חזותי לעתים התלמיד נדרש לקשר את המקור לחומר שנלמד בכיתה, ולא להסתפק בידע מניתוח המקור.

● יש שאלות המתחמות בזמן ומקום ויש לדרוש מהתלמיד להתייחס לזמן והמקום שנדרשו בשאלה, וכן להשתמש במושגים המתאימים להם.

● יש להרגיל את התלמידים לבדוק כמה מטלות יש בשאלה ולסמן אותם על מנת לא לשכוח לענות על כולן.

● מחברות הבגרות הנבדקות הן מחברות סרוקות. יש להנחות את התלמידים להקפיד על רווחים, לכתוב בעט חזק, להקפיד על כתב גדול ומרווח וכן לשמור על שוליים בצידי העמודים וכן בראש העמוד ובתחתיתו.

● אנו ממליצים להרגיל את התלמידים להשתמש בטיוטה לפני כתיבת התשובה, על מנת שהתלמיד יבנה את תשובתו בצורה המקיפה והמסודרת ביותר שבה יבואו לידי ביטוי ידיעותיו. על העמוד (הימני) שמשמש כטיוטה יש למתוח קו אלכסוני.

● בתהליך פיצוח השאלה - מומלץ להנחות את התלמידים לבדוק בשאלה - האם קיימת מטלה סמויה שלא כתובה במפורש, אך כדי לענות על השאלה על התלמיד לבצע אותה.

מבנה המחונן הפדגוגי :

א. הצגת השאלה כפי שהופיעה בבחינת הבגרות

ב. הצגת מטלות השאלה

ג. הצגת התשובות האפשריות

ד. סעיף "לתשומת לב" - פרוט הקשיים שהתגלו בתשובות תלמידים

ה. המלצות למורה - המלצות כיצד לתרגל חומר ומבנה שאלות עם התלמידים

בהצלחה רבה

בלהה

שאלה 1

הצג שני הבדלים בין תנועת ההשכלה בחברה היהודית במערב אירופה לבין תנועת ההשכלה בחברה היהודית במזרח אירופה,
הסבר את הקשר בין אחד מן ההבדלים שהצגת לבין החברה הכללית שבתוכה חיו היהודים.

מטלות השאלה:

הצגת שני הבדלים בין תנועת ההשכלה היהודית במערב אירופה, לתנועת ההשכלה היהודית במזרח אירופה.

הסבר הקשר בין אחד ההבדלים שהוצגו, לבין מאפייני החברה הכללית במזרח אירופה ובמערבה.

מה נדרש מן התלמיד?

ידע:

הכרת המושגים ומאפייניהם: תנועת ההשכלה היהודית/ מערב אירופה/ מזרח אירופה/ חברה יהודית במערב אירופה/ חברה יהודית במזרח אירופה.
ידיעת גאוגרפיה - מה זה מערב אירופה ומה זה מזרח אירופה.

מיומנויות:

1. מציאת הבדל- הבחנה בין שני פרטים שונים.

שלבים ועקרונות במיומנות ההבחנה (השוואה)

- הגדרת קריטריון (תבחין) באמצעותו משווים בין מושאי השוואה (הגורמים אותם משווים)
- מציאת נקודות הבדל לאור הקריטריון המוגדר.

חשוב שהתלמיד יבין כי בבסיס השוואה עומד קריטריון, וכי יש להשוות בין גורמים ע"י שימוש באותו קריטריון.

דוגמאות לקריטריונים בשאלה 1:

כמות המשתתפים/ יוזמי השינוי/ זמן הפעילות/ היקף שיתוף הפעולה/ אופי השינוי/ תוצאות השינוי ועוד.

2. הסבר קשר- הסקת מסקנות מפעולת ההבחנה/ זיהוי קשר ויחס בין פרטי מידע

על התלמיד לזהות קשר בין תנועת ההשכלה היהודית לבין מאפיין החברה הכללית בה צמחה.

תשובות אפשריות לשאלה:

הקשר לחברה הכללית	תנועת ההשכלה בחברה היהודית במזרח אירופה	תנועת ההשכלה בחברה היהודית במערב אירופה
<p>החברה הגרמנית נאורה ולכן מושא לחיקוי. החברה במזרח אירופה אינה מושא לחיקוי/ לא נאורה/המשכילים הרוסיים מעטים ולכן חסרי השפעה ישירה על החברה היהודית שהייתה שומרת מסורת ברובה.</p>	<p>התפתחות התנועה לאחר התפתחותה במערב/ התפתחה באופן איטי יותר</p>	<p>התנועה התפתחה מוקדם (זמן)</p>
<p>החברה הגרמנית נאורה ולכן מושא לחיקוי. החברה במזרח אירופה אינה מושא לחיקוי/ לא נאורה/המשכילים הרוסיים מעטים ולכן חסרי השפעה ישירה על החברה היהודית שהייתה שומרת מסורת ברובה.</p>	<p>המשכילים היהודים היו במיעוט</p>	<p>רוב היהודים הושפעו מתנועת ההשכלה (כמות המשתתפים)</p>
<p>החברה הגרמנית נאורה ולכן מושא לחיקוי. החברה במזרח אירופה אינה מושא לחיקוי/ לא נאורה/המשכילים הרוסיים מעטים ולכן חסרי השפעה ישירה על החברה היהודית שהייתה שומרת מסורת ברובה.</p>	<p>המשכילים היהודים מנסים לכפות את ההשכלה בעזרת השלטונות/ "השכלה מטעם"</p>	<p>הצטרפות לתנועת ההשכלה מרצון</p>
<p>הצארים ניסו לכפות את מדיניותם באמצעות המשכילים לעומת המצב במערב אירופה ששם לא הייתה כפיה מלמעלה</p>	<p>הסתייגות עד כדי מאבק החברה היהודית במזרח אירופה כלפי רעיונות אלה.</p>	<p>רעיונות המשכילים היהודים התקבלו בברכה בחברה היהודית במערב אירופה</p>
<p>החברה הכללית בברלין נתפסה כתרבית/ נאורה, ולכן גרמה לתחושת נחיתות של המשכילים היהודיים. לעומת זאת החברה</p>	<p>ההשכלה היהודית ברוסיה התאפיינה בהדגשת התרבות והשפה העברית ושימור הזהות היהודית.</p>	<p>ההשכלה במערב אירופה נטתה להתקרב לתרבות האירופית ולהידמות לה.</p>

<p>הרוסית לא נתפסה כנאורה והמשכילים היהודיים שלא חשו נחותים כלפיה לא רצו לחקות אותה ולכן השקיעו בתרבות ובשפה העברית.</p> <p>החברה הנאורה בברלין נתנה ליהודים תקווה שאפשר להשיג אמנציפציה אם יוכיחו שהם ראויים לה, בעוד שברוסיה לא היה נראה שיש סיכוי שהחברה הכללית תיתן אמנציפציה ולכן הם לא ניסו להוכיח שהם ראויים לה.</p>		
<p>בברלין הייתה חברה שנתפסה כתרבותית ונאורה וגרמה לתחושת נחיתות של המשכילים היהודיים ורצון להשתלב בתוכם, בעוד שברוסיה בעקבות פרעות "הסופות בנגב" חל משבר ולכן פנו לפיתרון הלאומי.</p>	<p>במזרח אירופה ההשכלה גרמה לחיזוק הלאומיות היהודית.</p>	<p>במערב אירופה ההשכלה גרמה עם הזמן לעזיבת התרבות היהודית ולהיטמעות בחברה הכללית.</p>

שימו לב:

בשאלה זו, תלמידים התבלבלו בין מזרח אירופה למערב אירופה (בעיית מיקום). תלמידים ענו על הבדלים בין מזרח למערב וכלל ולא התייחסו לנושא ההשכלה או לא התייחסו להשכלה יהודית ודברו בכלליות על הנאורות - בעיה בפיצוח שאלה.

המלצה למורה:

יש לשים דגש על מאפיינים שונים של מקומות שונים/ לתרגל עם התלמידים מיומנות של מציאת הבדלים/ השוואה והסקת מסקנות.

חשוב לתרגל שאלות ברמת הסבר.

לשים דגש על תת נושאים בנושא כללי גדול - נושא ההשכלה כפרט בתוך ההבדל בין חיי היהודים במערב אירופה למזרחה.

שאלה 2

הצג את ההתלבטות שהייתה משותפת לזרם הנאו-אורתודוקסי ולזרם יהודי נוסף שלמדת עליו, שפעלו במהלך המאה ה-19.

הסבר את דרך התמודדות של כל אחד מן הזרמים עם ההתלבטות שהצגת.

מטלות השאלה:

הצגת התלבטות משותפת לשני זרמים יהודיים מהמאה ה-19 (אחד מהם חייב להיות הנאו אורתודוקסים)

הסבר התמודדות כל אחד מן הזרמים, עם ההתלבטות שהוצגה.

מה נדרש מן התלמיד?

ידע:

הכרת המושגים: זרמים יהודיים במאה ה-19/ נאו אורתודוקסיה/דילמות ומחשבות של יהודים במאה ה-19/ דרכי התמודדות של יהודים במאה ה-19 עם אתגרי התקופה/מודרנה/נאורות/אמנציפציה/היחס ללאומיות היהודית/היחס לתנועה הרפורמית .

הכרת זרמים חוץ מהנאו אורתודוקסים.

מיומנויות:

• יכולת הצגת התלבטות/ דילמה תקופתית

נקודת המוצא של הצגת התלבטות היא הקושי להחליט או להכריע בין שתי אפשרויות, לכן הצגת התלבטות תהיה תמיד הצגה של שתי אפשרויות לבחירה.

בשאלה זו היה על התלמיד להציג התלבטות משותפת/ דילמה שליוותה את החיים היהודיים במאה ה-19 על שני צידיה.

• הצגת דרך התמודדות

חלקה השני של השאלה מבקש הצגת דרך התמודדות עם הדילמה/ התלבטות שהוצגה בחלק הראשון של התשובה.

על התלמיד לנסח אמירה שמציגה דרך חיים/ השקפת עולם ולא להסתפק בהצגת דוגמה מעשית. בשאלה זו נדרשת הבחנה בין שני רכיבים, אך במקרה זה התבחין (קריטריון) נתון: התלבטות זהה, דרך התמודדות שונה.

*שליטה במושגים הקשורים לתקופה היסטורית.

תשובות אפשריות לשאלה:

- ההתלבטות: האם/כיצד אפשר לשלב בין החיים היהודיים למודרנה/ להשכלה/ לאמנציפציה:
  - נאו-אורתודוקסים: שילוב ערכים חיוביים מהמודרנה/ מהנאורות, תוך כדי הקפדה על חיי תורה ומצוות/ שילוב לימודי יהדות עם השכלה כללית.
  - רפורמים: שילוב בין חיים יהודיים למודרנה/ להשכלה, על ידי תיקונים בדת/ רפורמות/ ביטול היסוד הלאומי.
  - קונסרבטיבים/ יהדות פוזיטיבית היסטורית: השתלבות מתונה תוך שמירה על השפה העברית בתפילה/ על המסורת/ על התרבות/ על האמונה. שיטה זו ראתה בחיוב את המסורת וההלכה, יחד עם עריכת שינויים.
  - אורתודוקסים: הסתגרות מפני שינויים/ החתם סופר אסר כל סוג של חידוש/ "חדש אסור מן התורה", בגלל חשש מחילון/התבוללות.
  - התלבטות: מהו היחס לרעיון "שיבת ציון"/ ללאומיות היהודית:
  - נאו אורתודוקסים: לא מבטלים את הגאולה/ העלייה לארץ, אבל דוחים לעתיד הרחוק/ בינתיים חשוב להיות "אור לגויים".
  - אורתודוקסים: רעיון שיבת ציון נשאר והחתם סופר עודד את תלמידיו לעלות לארץ.
  - רפורמים: הורידו את ארץ ישראל מהתפילה/ ביטול היסוד הלאומי.
  - ההתלבטות - היחס לרפורמים:
- *נאו אורתודוקסים: שלילה מוחלטת כולל היבדלות קהילתית / הפרדה בבתי קברות כדי לא להיות מושפעים מהם.
- *אורתודוקסים: שלילה מוחלטת/"חדש אסור מן התורה" בגלל החשש מהשפעות זרות של רפורמים

שימו לב:

תלמידים לא הציגו התלבטות, אלא נטו להציג את המידע הידוע להם על הזרמים. תלמידים לא הציגו דרך התמודדות אלא רק הציגו דוגמה לפעולה של זרם יהודי, כגון רפורמים: הכנסת עוגב לבית כנסת. בתשובה זו היו תלמידים שהחליפו בין המושג השכלה (תהליך תרבותי שהתרחש בחברה הכללית וגם בחברה היהודית שהייתה אקטיבית בתהליך) למושג אמנציפציה (תהליך חוקתי בחברה הכללית שהיו לו השלכות על החברה היהודית שהייתה פסיבית בתהליך)

המלצה למורה:

לתרגל הצגת התלבטות/דילמה ולהבהיר כי בהצגה כזו תמיד יהיו שני צדדים.

לתרגל את המושג דרך התמודדות.

להבחין בין המושגים השכלה ואמנציפציה.

לחדד מושגים הקשורים לנושא רחב.

שאלה 3

הסבר מחלוקת שהייתה בין הציונות המדינית לבין הציונות המעשית.
הסבר את הסיבה להקמת תנועת המזרחי.

מטלות השאלה:

הסבר המחלוקת שהייתה בין הזרמים.
הסבר הסיבה להקמת המזרחי.

מה נדרש מן התלמיד?

ידע:

הימצאותם של זרמים שונים בתנועה הציונית ומהותם.
עמדות הזרמים, ציונות מדינית/ציונות מעשית/ ציונות דתית (המזרחי)
שליטה במושגי הנושא - תנועת המזרחי[להבדיל מהפועל המזרחי] פולמוס הקולטורא/ הרב ריינס.

מיומנויות:

• הסבר מחלוקת

הסבר מחלוקת כולל בתוכו שני חלקים: הצגת עמדה- הזרם המדיני/מעשי חושב כך.....
נימוק- כי.....

תשובות אפשריות

הסבר את המחלוקת שהייתה בין הציונות המדינית לבין הציונות המעשית:

הציונים המעשיים גרסו שיש לעלות לארץ/ ליישב אותה, עוד בטרם יושג הצ'ארטר, כדי לקבוע עובדות בשטח. לעומתם הציונים המדיניים גרסו שיש לנהל משא ומתן עם האומות כדי להשיג צ'ארטר לעלייה לארץ והקמת מדינה ליהודים, כדי לא לעלות כ"גנבים בלילה"/ מחשש לתגובה שלילית מצד מדינות העולם.

הסבר את הסיבה להקמת תנועת המזרחי:

- פולמוס הקולטורא: מחלוקת בין הסיעה הדמוקרטית לבין הדתיים בתנועה הציונית על אופי החינוך והתרבות. הרב ריינס רצה למנוע מצב של עיסוק בתרבות וחינוך חילוניים ועל כן הקים את המזרחי.
- על מנת להקים זרם חינוך נפרד ליהודים דתיים.
- כדי לתרום לאווירה הדתית בתנועה הציונית/ למנוע פגיעה של התנועה הציונית בדת.

שימו לב:

תלמידים התקשו בהצגת מחלוקת. הציגו עמדה ללא נימוק.
תלמידים החליפו בין "המזרחי" ל"הפועל המזרחי".

מומלץ למורה:

לעבוד בכיתה על הצגת עמדה הכוללת נימוק לעמדה.
לעבוד על זרמים בציונות ובפרט על הציונות הדתית .

שאלה 4

בסוף המאה ה-19 ובתחילת המאה ה-20 היו לקבוצות בארץ דעות מגוונות בנוגע לצביון הדתי של היישוב היהודי בארץ ישראל.

בחר באחד מן האירועים שלמדת עליהם: מינוי רבנים ביישוב החדש או מסע הרבנים במושבות. הצג את הרקע לאירוע שבחרת בו. הצג כיצד באירוע זה בא לידי ביטוי שיתוף הפעולה בין קבוצות שונות ביישוב.

מטלות השאלה

בחירת אירוע אחד משניים נתונים.

הצגת רקע לאירוע נבחר.

הצגת ביטוי של שיתוף פעולה (בין קבוצות שונות ביישוב) באירוע שנבחר.

מה נדרש מן התלמיד?

ידע:

הצביון הדתי של היישוב/ מינוי רבנים ביישוב החדש/ מסע הרבנים במושבות/ הרב קוק/ היישוב החדש מיומנויות:

- שימוש נכון בפתיח לשאלה

בשאלה שיש בה פתיח- חשוב ללמד את התלמידים לקרוא אותו ולשאוב ממנו מידע. זהו חלק חשוב בפיצוח נכון של שאלה. בשאלה זו הפתיח מספר לקורא כי הצביון הדתי היה נושא שנתון במחלוקת בין קבוצות שונות ביישוב החדש בארץ,

- בחירה מושכלת

חשוב להדריך את התלמיד, לחשוב רגע לפני שהוא מחליט ובוחר, מהו הנושא שמכיר/ זוכר טוב יותר.

- כתיבת רקע לאירוע

חשוב להבהיר לתלמידים את המושג רקע למרות שנראה פשוט כל כך, רקע- אירועים שקדמו והובילו לאירוע.

בהצגת הרקע יש להתייחס לשאלות הבאות: מה קרה? מתי התרחש והיכן?

תשובות אפשריות

מינוי רבנים:

רבני היישוב הישן רצו שכל רבני היישוב החדש יבואו מקרבם, לעומת זאת אנשי היישוב החדש החליטו למנות רבנים מטעמם. (כדי לתת מענה לסוגיות החדשות שעלו בקרב היישוב החדש).

הצג כיצד בא לידי ביטוי שיתוף הפעולה בין קבוצות שונות ביישוב:

- הרב קוק מונה לרב של יפו/ מושבות יהודה: הוא היה מקובל גם על אנשי היישוב הישן וגם על אנשי היישוב החדש.
- הרב קוק נחשב מצד אחד גדול בתורה על ידי אנשי היישוב הישן, ומד שני היה ידוע בתמיכתו בלאומיות היהודית החדשה.
- הרב קוק עסק בניסיונות קרוב בין דתיים לחילוניים/ השתתף באירועים שקיים היישוב החדש, גם כשלא הסכים עם הנעשה בהם.

מסע הרבנים במושבות:

הרקע לאירוע:

על רקע החילון בארץ במהלך העלייה השנייה, יזם הרב קוק (ב1913) מסע עם רבני היישוב הישן בין המושבות/ חוות ההכשרה בגליל, כדי לחזק את שמירת המצוות במושבות/ בקבוצות, כדי לנסות ולהפחית את העוינות בין היישוב הישן לישוב החדש.

הסבר כיצד בא לידי ביטוי שיתוף הפעולה בין קבוצות שונות ביישוב:

- הצטרפות של רבני היישוב הישן למסע, מתוך רצון להידברות.
- האיכרים והפועלים קבלו בשמחה ובכבוד את הרבנים.
- במושבות ביקשו מהרבנים שידאגו לשלוח להם משגיחי כשרות ומלמדים, מאחר שמערכת החינוך נשלטת על ידי הפועלים.
- בזיכרון יעקב הרבנים לא הסכימו להיכנס לבית הכנסת מכיון שהבמה הוצבה בקדמתו כמנהג הרפורמים, המתיישבים כבדו את בקשתם והזיזו את הבמה למרכז ההיכל כמקובל.

שימו לב

תלמידים לא תמיד בוחרים בנושא שיודעים טוב יותר.

תלמידים לא תארו רקע או את שיתוף הפעולה בין הגורמים, אלא הציגו את מסע הרבנים בלבד.

מומלץ למורה:

חשוב להדריך את התלמידים לשים לב להדגשות בשאלה (קו תחתי).

חשוב להדריך את התלמידים לכתוב לעצמם מה בדיוק השאלה מבקשת.

ללמד כיצד מפצחים שאלות במבנה זה.

דרך טובה לתרגל פיצוח שאלה נכון, היא ע"י כתיבת מטלות השאלה על הלוח יחד עם התלמידים.

שאלה 5

הצג שני מרכיבי זהות של ערביי ארץ ישראל לפני מלחמת העולם הראשונה. ציין את השינוי בזהות של ערביי ארץ ישראל לאחר מלחמת העולם הראשונה, והסבר גורם אחד לשינוי זה.

מטלות השאלה:

הצגת שני מרכיבי זהות של ערביי ארץ ישראל לפני מלחמת העולם הראשונה. ציין השינוי שחל במרכיבי הזהות שהוצגו בתקופה שלאחר מלחמת העולם הראשונה. הסבר גורם אחד לשינוי שצוין.

מה נדרש מן התלמיד?

ידע:

הכרת המושג זהות ביחס לאוכלוסיה. מרכיבי הזהות של ערביי א"י לפני מלחמת העולם הראשונה, והכרת השינוי שחל בזהות של ערביי א"י לאחר המלחמה.

מיומנויות:

- הצגת מרכיבי הזהות-הכרת המושג זהות ביחס לאוכלוסיה בשאלה זו היה על התלמיד להציג שני מרכיבי זהות.
- ציין שינוי והסבר הגורם לשינוי חלקה השני של השאלה מבקש ציון שינוי שחל בזהות של ערביי א"י לאחר מלחמת העולם הראשונה, ואז להסביר גורם אחד לשינוי שצוין.
- בשאלה זו יש לשים לב לציר הזמן, כיון שנדרשת הבחנה בין מרכיבי הזהות מלפני מלחמת העולם הראשונה, לבין מרכיבי הזהות לאחר מלחמת העולם הראשונה.

תשובות אפשריות לשאלה:

- הצג מרכיבי זהות של ערביי ארץ-ישראל לפני מלחמת העולם הראשונה:
- זהות דתית — רוב ערביי ארץ-ישראל השתייכו לדת המוסלמית ומיעוטם לנצרות. המוסלמים תושבי ארץ-ישראל לא ראו את עצמם בעלי זהות ייחודית בגבולות טריטוריאליים מסוימים.
  - זהות עותמאנית — מרכיב טכני בזהות ערביי ארץ-ישראל בהיותם חלק מתושבי האימפריה העותמאנית. הם השתייכו לקבוצה הזו מבחינה מנהלתית בלבד.

- זהות ערבית — זהות זו התפתחה בעיקר בקרב הערבים הנוצרים. המאפיין של הזהות הזו היה הרצון להשתחרר מהשלטון העותמאני ולהקים מדינה שהמשותף לה הוא הלאום הערבי אך לא הדת.
- זהויות משפחתיות — קבוצות של משפחות 'נכבדים עירוניים' שצמחו וצברו כוח מבחינה חברתית וכלכלית/ כגון המשפחות הירושלמיות — הנאשאיםיבים והחוסיינים, שהחזיקו בעמדות מפתח במערכת המנהלית, החברתית והכלכלית המסורתית.
- זהות אזורית — תושבי ארץ-ישראל הערבים ראו את עצמם חלק ממחוז "סוריה הגדולה" שכולל את סוריה, לבנון, עבר הירדן וארץ-ישראל. תפיסתם הייתה שיש להקים מדינה גדולה שבירתה דמשק.
- זהות שבטית וחמולית- תחושת שיוך לקבוצת אנשים בעלי אב קדמון משותף.

<u>הסבר גורם לשינוי זה — גורם אחד</u>	<u>ציין את השינוי בזהות של ערביי ארץ-ישראל לאחר מלחמת העולם הראשונה</u>
<ul style="list-style-type: none"> - וועידת סאן רמו — הוכרז בה על מנדט צרפתי בסוריה ומנדט בריטי בארץ-ישראל, ומכאן שסוריה וארץ-ישראל אינן יחידה אחת. - התמוטטות משטרו של פייצל בסוריה וגירושו על ידי הצרפתים הביאו למסקנה שצריך להתארגן למאבק נפרד. - ההפרדה של ארץ-ישראל מסוריה השאירה את ערביי ארץ-ישראל ללא גורם שמספק כסף ונשק ושמסוגל לנהל פעילות דיפלומטית, לכן הם צריכים להתארגן בעצמם. 	<ul style="list-style-type: none"> - הסתלקות מהזיקה הסורית - לא חלק מסוריה הגדולה - הזהות הפלסטינית

<ul style="list-style-type: none"> - החלטת הוועידה בסאן רמו שבריטניה תיישם את הצהרת בלפור בארץ-ישראל ותחליש את המעמד של הערבים בארץ-ישראל - החשש מאיבוד השליטה והבכורה (הערבים היו אוכלוסיית הרוב ורצו להישאר כאלה/ היהודים נתפסו כזרים במרחב) בארץ-ישראל עם החלת המנדט הבריטי ויישום הצהרת בלפור הפך את ההתנגדות לציונות לחלק ממרכיב הזהות של ערביי ארץ-ישראל. - במכתבי מק מהון הייתה התייחסות לערביי ארץ ישראל כאל קבוצה נפרדת, וכך חוזקה הלאומיות הפלסטינית. - הצהרת בלפור גרמה לערבים לרצות לבלום את השאיפה ללאומיות יהודית/ למנוע את הקמת הבית הלאומי היהודי. 	<ul style="list-style-type: none"> - ההתנגדות לציונות הופכת להיות מרכיב בלאומיות של ערביי ארץ-ישראל. - ייאוש מרעיון הפאן ערביות והתמקדות במאבק לאומי פלסטיני בארץ-ישראל. - זהות פלסטינית
<ul style="list-style-type: none"> - ארץ ישראל נכבשה על ידי בריטניה - התמוטטות האימפריה העותומאנית - סמכו על ההבטחה במכתבי מאק מהון 	<ul style="list-style-type: none"> - ערביי ארץ ישראל ראו עצמם חלק מערביי המזרח התיכון ורצו במימוש/ הקמת סוריה הגדולה

שימו לב!

זוהי שאלה של ציר זמן, כיון שהתלמידים התבקשו לשים לב מה היה לפני מלחמת העולם הראשונה ומה היה אחרי מלחמת העולם הראשונה.

התלמידים ציינו את מרכיבי הזהות במקום להציגם כפי שביקשו בשאלה.

התלמידים בד"כ הסתדרו עם ציון השינוי בזהות של ערביי א"י לאחר המלחמה, אך התקשו להסביר את הגורם לשינוי.

התלמידים לא תמיד התאימו בין השינוי בזהות לבין הגורם לשינוי זה. לעיתים ציינו שינוי אחד, וכתבו גורם שמתאים לשינוי אחר.

התלמידים לא תמיד ידעו להבדיל בין המרכיבים השונים של הזהות וחזרו על אותו מרכיב.

המלצה למורה:

לשלב ציר זמן במהלך הלמידה בכיתה.

לתרגל שאלות של ציר זמן במהלך השנה.

להסביר היטב את מרכיבי הזהות השונים.

שאלה 6

בשנים 1936-1939, במהלך המרד הערבי הגדול, התרחשו בארץ ישראל מאורעות דמים. הצג שינוי אחד שחל בכוח המגן של היישוב היהודי בעקבות המאורעות האלה. הסבר את העמדות של ההגנה ושל האצ"ל בשאלת ה"הבלגה או תגובה" כלפי הטרור הערבי בתקופה זו (סה"כ שני הסברים).

מטלות השאלה:

הצגת שינוי אחד שחל בכוח המגן של היישוב היהודי בעקבות מאורעות הדמים בשנים 1936-1939. הסבר עמדות ההגנה והאצ"ל בשאלת הבלגה או תגובה. (הסבר נפרד לכל עמדה).

מה נדרש מן התלמיד?

ידע:

תוצאות מאורעות תרצ"ו - תרצ"ט בהתייחס לכוחות הלוחמים. עמדת ההגנה בשאלת הבלגה מול תגובה. עמדת האצ"ל בשאלת הבלגה מול תגובה. הבנת המושג הבלגה ותגובה.

מיומנויות:

• הצגת השינוי

הצגת השינוי מתמקדת בשינוי שחל בכוח המגן של היישוב בעקבות המאורעות. בשאלה זו היה על התלמיד להציג שינוי בכוחות הלוחמים שחל דווקא בעקבות המאורעות הללו (ולא שינוי שחל לפני המאורעות).

התלמיד נדרש לדעת ציר זמן של המאורעות כדי להבין את הקשר בין המאורעות שנשאלו לשינויים.

• הצגת עמדה

חלקה השני של השאלה מבקש הסבר של עמדת ההגנה והסבר של עמדת האצ"ל בשאלת הבלגה מול תגובה.

בשאלה זו נדרש התלמיד להסביר את העמדות. הסבר כולל בתוכו גם נימוק, ולכן יש להציג את עמדת ההגנה והאצ"ל בשאלת הבלגה מול תגובה, ואז להביא לפחות נימוק אחד לכל עמדה. בשאלה זו נדרש התלמיד לציר זמן לדעת את ההבדלים האידיאולוגיים בין ההגנה לאצ"ל על רקע התקופות השונות.

תשובות אפשריות לשאלה:

הצג שינוי שחל בכוח המגן של היישוב היהודי בעקבות מאורעות 1936-1939

- ארגון ההגנה עבר מפעילות הגנה בלבד אל פעולות התקפה יזומה. / "יציאה מן הגדר"
- הבריטים הכירו למעשה בארגון ההגנה/ פעלו בשיתוף הפעולה הדוק אתו.
- הקמת פלוגות הנוטרים היהודית עם מדים ודרגות.
- הקמת פלוגות הלילה המיוחדות ביוזמתו ובפיקודו של אורד ווינגייט/ משטרת הישובים העבריים
- הקמת 'הנודדת'/ פלוגת שדה/ חי"ש, שפעלה באורח בלתי חוקי/ ללא אישור הבריטים.
- האצ"ל, ארגון שפרש מההגנה, (מעצב את דרכו הייחודית) ונוקט בפעילות של טרור נגד הערבים.

הסבר את העמדות של ההגנה ושל האצ"ל בשאלת "הבלגה או תגובה"

עמדת ההגנה:

אנשי ההגנה טענו בעד ההבלגה ואי־פגיעה באוכלוסייה שאינה מעורבת.

נימוק אחד:

- השימוש בטרור אינו מוסרי כי זו פגיעה בטוהר הנשק. מותר להפנות אותו רק נגד מי שמכוון את נשקו לפגוע ביהודים.
- אין תועלת בטרור כי זה יוביל לאיבוד התמיכה הציונית בדעת הקהל בבריטניה ובשאר העולם.
- טרור יביא להפסקת שיתוף הפעולה של הבריטים עם היישוב היהודי.
- טרור יחריף את היחסים בין היהודים לערבים/ יוביל למערבולת דמים.

עמדת האצ"ל:

האצ"ל טען בעד התגובה (גם אם תיתכן פגיעה גם באוכלוסייה בלתי מעורבת), על טרור יש להגיב בטרור.

נימוק אחד:

- נקמה/ "עין תחת עין" היא מוסרית.
- התגובה יוצרת הרתעה אצל הערבים
- הפעילות בכוח מגנה על הכבוד הלאומי ומחזקת את הראייה של היהודי כחזק ולא כחלש.
- אי־פעילות תביא את הנוער ללקיחת אחריות לפעולות נגד על עצמו ואז התוצאות יכולות להיות מסוכנות יותר.
- הבריטים יראו באי תקיפה חולשה ויסירו את תמיכתם ביישוב.

שימו לב!

שאלה זו היא בעלת פתיח המציג מידע היסטורי. חשוב לשים לב לכך. התלמידים התקשו בהצגת השינוי שחל בכוח המגן של היישוב בעקבות המאורעות. התלמידים התקשו בהגדרת העמדה "הבלגה מול תגובה". חשוב לחדד עם התלמידים את משמעות ההבדל.

(טעות נפוצה: ההבלגה פירושה להבליג לערבים על כל מה שעושים ולא להילחם איתם כלל). תלמידים רבים לא כתבו נימוקים לעמדות ההגנה והאצ"ל. חשוב לחדד עם התלמידים, שכאשר הם מתבקשים להסביר עמדה מסוימת, ההסבר יכלול בתוכו את הצגת העמדה ואת הנימוק לעמדה זו. תלמידים שהציגו את העמדה כמאבק רצוף וכמאבק צמוד, לא התייחסו לפתיח ולתקופה שהציג.

המלצה למורה:

לחדד עם התלמידים את החשיבות של הפתיח. להדגיש את ההבדלים בעמדות המחותרות בתקופות השונות (לפני המלחמה, במהלך המלחמה ולאחר המלחמה).

להתייחס לציר הזמן של נושא המחותרות והישוב בארץ בשנות ה-30.

לחדד מושגים של הנושא הרחב: הבלגה, תגובה, כוחות מגן.

לתרגל כתיבת תשובה שהמטלה בה היא "הסבר".

שאלה 7

א. על פי הכרזה, ציין את הסיבה שבגללה חשוב להתגייס לצבא הבריטי. הצג שני רכיבים הנראים בכרזה, שבאמצעותם ניסה הצייר לשכנע צעירים יהודים להתגייס. היו יהודים שהיססו להתגייס לצבא הבריטי. על פי מה שלמדת, הצג שתי סיבות להיסוס שלהם.

ב. הסבר מדוע התנגדו הבריטים להקמת הבריגדה היהודית עד שנת 1944. הצג את תרומתה של הבריגדה היהודית למאמץ המלחמתי של הבריטים בסוף מלחמת העולם השנייה.

מטלות השאלה:

סעיף א:

ציין הסיבה שבגללה חשוב להתגייס לצבא הבריטי על פי הנראה בכרזה. הצגת שני רכיבים הנראים בכרזה, שמוכיחים מדוע חשוב להתגייס לצבא הבריטי. הצגת שתי סיבות להיסוס של יהודים להתגייס לצבא הבריטי.

סעיף ב:

הסבר לכך שהבריטים התנגדו עד שנת 1944 להקמת הבריגדה היהודית. הצגת התרומה של הבריגדה היהודית למאמץ המלחמתי של הבריטים בסוף מלחמת העולם השנייה.

מה נדרש מן התלמיד?

סעיף א:

ידע:

סיבות להיסוס היהודים להתגייס לצבא הבריטי. ידיעת התקופה- מה המצב באירופה בתקופה זו.

מיומנויות:

• ניתוח מקור חזותי

• ציין הסיבה והצגת הרכיבים

גם ציין הסיבה וגם הצגת הרכיבים מתבססים על מה שנראה בכרזה. ציין הסיבה כולל רק ציין של הסיבה שבגללה חשוב להתגייס לצבא הבריטי. הצגת הרכיבים כוללת כתיבה מפורשת של הרכיבים המופיעים בכרזה, וקישורם לשאלה. בשאלה זו היה על התלמיד להתבונן היטב בכרזה ולמצוא רכיבים שעונים על מה שהתבקש בשאלה.

• הצגת הסיבות להיסוס

חלקה השני של השאלה מבקש להציג שתי סיבות להיסוס היהודים להתגייס לצבא הבריטי.

סעיף ב:

ידע:

הבריגדה היהודית- הסיבות להקמתה רק בשנת 1944 ופעולותיה.
המצב הכללי במלחמת העולם השנייה.

מיומנויות:

• הסבר להתנגדות הבריטים

בשאלה זו היה על התלמיד לכתוב את הסיבה לכך שעד 1944 הבריטים התנגדו להקמת הבריגדה.

• הצגת תרומת הבריגדה

חלקה השני של השאלה מבקש להציג את תרומת הבריגדה למאמץ המלחמתי של הבריטים בסוף מלחמת העולם השנייה.

חשוב לשים לב שהשאלה מתייחסת לתרומת הבריגדה למאמץ המלחמתי של הבריטים ולא ליהודים.

תשובות אפשריות לשאלה:

א. על פי הכרזה. ציין את הסיבה שגללה חשוב להתגייס לצבא הבריטי

- הגנה על המולדת/ ארץ ישראל/ משפחה

- פגיעה בנאצים/ אויב משותף

- ערבות הדדית (מול האחים באירופה/ מול האחים שכבר התגייסו)

הצג רכיבים בכרזה שבאמצעותם ניסה הצייר לשכנע צעירים יהודים להתגייס

- הכיתוב: הגן על מולדתך

- הכיתוב: הצל את ילדיך

- הכיתוב: הצטרף לחברך

- הנחשול הנאצי שמתקדם אל חופי ארץ-ישראל

- ענני סופה המאיימים, בדמות היטלר וגולגולת אימתנית

- תמונת הילדים המשחקים בתוך גבולות הארץ

- אור וחושך/ צהוב ושחור, שמייצגים טוב לעומת רע/ תקווה לעומת ייאוש

- תמונת החיל שמגן על הילדים

הצג סיבות שהיו צעירים ביישוב שהיטלו את ההצבעה

- היו שסברו שהאויב האמיתי הוא האנגלים/ הספר הלבן השלישי

- היו שסברו שצריך להשקיע את האמצעים בבניית הבית הלאומי, והגיוס יבוא על חשבון המאמצים האלה.

- חשש לעזוב את א"י והמשפחה

- חשש מפגיעה בחיי הדת במהלך השירות בצבא

- חשש להשאיר את היישוב לא מוגן מול הערבים
- חשש להשאיר את היישוב לא מוגן מול האויב הנאצי

ב. הסבר מדוע התנגדו הבריטים להקמת הבריגדה עד שנת 1944

- בגלל החשש שהקמת גרעין צבאי יהודי יעמוד לאחר המלחמה נגד בריטניה, במאבק לעצמאות.
- בגלל החשש שהיהודים ידרשו פיצוי/ מדינה לאחר המלחמה.
- בגלל החשש מתגובות העולם הערבי שיפגעו באינטרס הבריטי.

הצג את התרומה של הבריגדה למאמץ המלחמתי של הבריטים בסוף מלחמת העולם השנייה

הגיוס לבריגדה אפשר להילחם נגד הנאצים בכיבוש צפון איטליה.

שימו לב!

שאלה זו היא שאלת מקור חזותי ולכן התלמידים יכלו להיות יצירתיים ולחשוב על תשובות שונות שיש להן ביסוס בכרזה/ מופיעות כפריט בכרזה.

בסעיף א', התלמידים ידעו לענות יפה על הצגת רכיבים מהכרזה, אך התקשו להציג את הסיבות לכך שהיו צעירים ביישוב שהיסוס להתגייס.

בסעיף ב', החלק הראשון של השאלה הוא שאלת ציר זמן. התלמידים היו צריכים להתייחס לשנת 1944, ולענות בהתאם לשנה זו. בחלק השני של השאלה, התלמידים התקשו להציג את תרומת הבריגדה למאמץ המלחמתי של הבריטים. תלמידים רבים ענו תשובות שמתייחסות לתרומת הבריגדה ליהודים ניצולי השואה, אך לא למאמץ המלחמתי הבריטי.

המלצה למורה:

לתרגל במהלך הלמידה שאלות של מקור חזותי ותשומת לב לרכיבים השונים במקור החזותי. לתרגל את מציאת הפריט מהמקור החזותי המוכיח על מידע היסטורי. לחדד עם התלמידים לשים לב היטב לדרישות השאלה, ולענות בהתאם לדרישות. במיוחד לשים לב בשאלות מקור חזותי, האם יש לענות על פי הכרזה או על פי הנלמד. להדגיש לתלמידים כי כשנשאלים על רכיב מתוך המקור החזותי, יש לכתוב במפורש את הרכיב המופיע במקור החזותי ואח"כ לקשר אותו לנדרש בשאלה.

שאלה 8

א. הצג מהו ערך "קידוש החיים", והסבר את חשיבותו בתקופת השואה.
הסבר מדוע כל אחד משני התצלומים קשור לערך של "קידוש החיים" בתקופת השואה.
ב. ביטויים נוספים של "קידוש החיים" בתקופת השואה התגלו בספרות השו"ת.
הצג שני קשיים שרבנים נאלצו להתמודד עמם בתקופת השואה, בבואם לענות על השאלות שהופנו אליהם.

מטלות השאלה:

סעיף א:

הצגת הערך "קידוש החיים" (על שני חלקיו)
הסבר החשיבות של "קידוש החיים" בזמן השואה.
הסבר כיצד כל אחת מהתמונות קשורה למושג "קידוש החיים" (ההסבר כולל הצגת הרכיב וקישורו למושג קידוש החיים)

סעיף ב:

הצגת שני קשיים של רבנים בתקופת השואה, כשהיו צריכים לענות על שאלות שהופנו אליהם.

מה נדרש מן התלמיד?

סעיף א:

ידע:

קידוש החיים וחשיבותו בשואה.

מיומנויות:

- ניתוח מקור חזותי
  - הצגת המושג "קידוש החיים"
- הצגת המושג "קידוש החיים" כולל שני היבטים, ויש צורך לכתוב את שני חלקי המושג.
- הסבר החשיבות בתקופת השואה
- הסבר מדוע יש חשיבות ל"קידוש החיים" דווקא בזמן השואה. גם כאן היה צורך להתייחס לשני ההיבטים של "קידוש החיים".

- הסבר כיצד כל אחת מהתמונות קשורה למושג

בחלק זה יש לקשר בין כל אחת מהתמונות לבין המושג קידוש החיים.
ההסבר כולל כתיבה מפורשת של הרכיבים המופיעים בכל אחת מהתמונות, וקישורם למושג "קידוש החיים".

בשאלה זו היה על התלמיד להתבונן היטב בכרזה ולמצוא רכיבים שמתקשרים למושג "קידוש החיים"

סעיף ב:

ידע:

קשיים של הרבנים בתקופת השואה בהתמודדות עם שאלות בהלכה

מיומנויות:

• הצגת שני קשיים של הרבנים

בשאלה זו היה על התלמיד להציג שני קשיים של הרבנים בתקופת השואה, בהתמודדות עם שאלות בהלכה שהופנו אליהם. (לא התבקשו לתת דוגמאות לשאלות אלא להציג את הקשיים)

תשובות אפשריות לשאלה:

א. הצג מהו ערך קידוש החיים:

קידוש החיים משמעו גם המאבק על עצם החיים עצמם/ שמירה על החיים גם במחיר אי קיום חלק מהמצוות, וגם הניסיון לשמור על דרך החיים הקודמת (תרבות/ מוסר/ אנושיות)/ שמירה על צלם אנוש.

הסבר את החשיבות של ערך זה דווקא בתקופת השואה:

החשיבות נעוצה בעובדה שהנאצים שאפו גם להכחיד את הקיום היהודי הפיזי, וגם להרוס את צלם האנוש.

הסבר מדוע כל אחד משני התצלומים קשור לערך "קידוש החיים" בתקופת השואה

בתצלום הראשון / תצלום המטבח העממי, רואים פעילות שקשורה להישרדות פיזית, וזה קשור לכך כיוון שעל פי

"קידוש החיים" יש להיאבק על עצם החיים. / מטבח עממי מבטא עזרה לחלש.

בתצלום השני / תצלום הכיתה, רואים פעילות רוחנית/ לימוד, וזה קשור לכך כיוון שעל פי "קידוש החיים" יש לחתור לשמירת דרך החיים הקודמת / שמירה על משמעות החיים (תרבות / מוסר / אנושיות).

ב. הצג שני קשיים בתקופת השואה שעמם נאלצו רבנים להתמודד בבואם לענות על שאלות שהופנו אליהם:

- הרבנים נאלצו לפסוק בדיני נפשות ממש (עניינים של חיים ומוות).
- לא תמיד היו לרבנים ספרי הלכה מתאימים
- לא תמיד הייתה אפשרות להתייעץ עם רבנים נוספים על פסיקתם
- הם עסקו בפסיקה הלכתית כשהם שרויים במצב של רעב / מתח / קשיים פיזיים ונפשיים
- לעתים קרובות היה עליהם לפסוק באופן מידי.
- נאלצו לפסוק הלכות שלא היה להם תקדים בעבר.
- לא תמיד הנתונים היו ברורים.

- לרבנים לא היו תשובות לשאלות כי התקופה זימנה שאלות באמונה, שאלות שאי אפשר לענות עליהן.

שימו לב!

שאלה זו היא שאלת מקור חזותי ולכן התלמידים יכלו להיות יצירתיים ולחשוב על תשובות שונות שיש להם ביסוס בכרזה.

באופן כללי התלמידים ידעו לענות יותר על חלקי השאלה שקשורים למקור החזותי, ופחות על החלקים שקשורים לחומר הנלמד.

בסעיף א' התלמידים התקשו בהגדרת המושג "קידוש החיים". המושג "קידוש החיים" כולל שני חלקים (שמירה על עצם החיים + שמירה על דרך החיים הקודמת/ צלם אנוש), אך תלמידים רבים התייחסו רק לחלק אחד של ההגדרה.

תלמידים כתבו על התמונות בכותרות כלליות בלי לרדת לפרטים בתמונות.

בשאלה זו תלמידים נדרשו להסביר כיצד הפריטים בתמונה מביעים את קידוש החיים.

רבים מהתלמידים לא התייחסו כלל להסבר החשיבות של ערך זה דווקא בתקופת השואה.

בסעיף ב' התלמידים התקשו בהצגת שני קשיים של הרבנים. תלמידים רבים הביאו דוגמאות לשו"תים במקום להתייחס לקשיי הרבנים. כביכול קראו את השאלה: הציגו קשיים של יהודים שבאו לידי ביטוי בשו"תים. (דלגו על המילים בשאלה קשיים של רבנים)

ניכר שחלק מהתלמידים למדו על פי החומרים הישנים והתייחסו לשו"תים שנלמדו בעבר בעולם הישן.

המלצה למורה:

לתרגל במהלך הלמידה שאלות של מקור חזותי ותשומת לב לרכיבים השונים במקור החזותי.

לתרגל את מציאת הפריט מהמקור החזותי המוכיח על מידע היסטורי, ואת הקשר של הפריט למושג או למידע ההיסטורי

לחדד עם התלמידים לשים לב היטב לדרישות השאלה, ולענות בהתאם לדרישות. במיוחד לשים לב בשאלות מקור חזותי, האם יש לענות על פי הכרזה או על פי הנלמד.

להדגיש לתלמידים כי כשנשאלים על רכיב מתוך המקור החזותי, יש לכתוב במפורש את הרכיב המופיע במקור החזותי ואח"כ לקשר אותו לנדרש בשאלה.

חשוב לחדד עם התלמידים את שני חלקי ההגדרה של המושג "קידוש החיים" /חידוד הלמידה של מושגים הקשורים לתקופה .

חשוב מאד ללמד על פי ספרי הלימוד המעודכנים והמאושרים ולא על פי החומרים הישנים. חשוב לפצח עם תלמידים שאלות כדי למנוע את הטעות של תלמידים שענו על דוגמאות לשאלות או על קשיים של היהודים ולא על קשיים של הרבנים בפסיקת הלכה.

שאלה 9

הצג את הדילמה שהייתה לאנשי המחתרות בחלק מהגטאות בנוגע לעיתוי (זמן) המרד, והסבר מדוע דילמה זו התעוררה רק משנת 1942 ואילך.

הצג את ההחלטה שהתקבלה בעקבות דילמה זו בגטו וילנה אן בגטו ורשה.

מטלות השאלה:

התלמיד נדרש להציג דילמה המתחברת לסוגיית הזמן בהקשר למרד.
התלמיד נדרש להסביר מדוע דילמה זו התעוררה בשנת 1942 והלאה.
התלמיד נדרש להדגים את מורכבות ההחלטה מגטו וילנה או מגטו וארשה.

מה נדרש מן התלמיד:

ידע:

התלמיד צריך לדעת את ההיסטוריה הכללית של השואה ואת השפעתה על היחס ליהודים בתקופות השונות.

התלמיד צריך לדעת על המרידות ועל היחס של תושבי הגטו למרידות בתקופות השונות.
התלמיד צריך לדעת את התפתחות הדין בנושא מגטו וילנה או מגטו וארשה.

מיומנויות:

התלמיד צריך לדעת ציר זמן. מה אירע בכל תקופה בשואה.
התלמיד צריך לדעת להציג דילמה .
התלמיד צריך לדעת לפצח נכון את השאלה ולהבין את הקשר בין חלקי השאלה השונים.

תשובות אפשריות:

הצגת הדילמה:

הדילמה הייתה האם ללוחמי המחתרת יש זכות למרוד בגרמנים על מנת להילחם ולמות בכבוד, אם בכך הם עשויים לקרב את קיצם של כל תושבי הגטו, או להימנע ממרד.

הסבר מדוע דילמה זו התעוררה רק משנת 1942 ואילך:

עד סוף 1941 היה קשה לשער מהי מטרתם הסופית של הגרמנים/רק אז הגיעו ידיעות על ההשמדה, ולכן הם לא העלו בדעתם התנגדות מזוינת, שהייתה פוגעת ביכולת הישרדותם של היהודים.

הצג את ההחלטה שהתקבלה בגטו וילנה או ורשה ההחלטה גטו ורשה:

ההחלטה הייתה לא להחליט מראש על עיתוי המרד, אלא לבצעו רק כתגובה מיידית לפעולת חיסול של הגרמנים ובכך לא לפגוע בסיכויי הישרדות של היהודים/החליטו למרוד רק כאשר היה ברור שמחסלים את הגטו.

גטו וילנה: באחת האקציות (סוף 1943) ניסתה המחתרת לארגן מרד בגטו, אבל יהודי הגטו האמינו שמדובר בהעברה למחנה עבודה ולכן החליטו שלא למרוד./הסגרתו של יצחק ויטנברג.

שימו לב!

בשאלה זו יש שרשור בין שני החלקים הראשונים.(דהיינו בין הצגת הדילמה בנוגע לעיתוי ובין ההסבר מדוע התעוררה דילמה זו רק משנת 1942).

תלמידים התקשו בציר הזמן של השואה ולא תמיד ידעו מה המשמעות של 1942.

תלמידים התקשו בהצגת הדילמה על שני חלקיה.

לעיתים תלמידים ענו על דילמות כלליות לגבי עצם המרידה (בעד/נגד) ללא התייחסות לשאלת העיתוי.

היו תלמידים שלא כתבו על החלטה ספציפית בגטו ורשה או וילנא אלא הסתפקו בתיאור המתרחש בגטו באופן כללי ולכן לא קיבלו ניקוד מלא.

המלצה למורה:

תרגול ציר הזמן בתוך נושא השואה.

תרגול ניסוח תשובות לשאלות דילמה- בדילמה צריך לשים לב שמביאים את שני הצדדים ובכל צד מנמקים מה הרווח או ההפסד מצעד זה.

הגדרה ותרגול פיצוח שאלות שרשור.

שאלה 10

בחר באחת ממלחמות ישראל שלמדת עליהן: מלחמת ששת הימים או מלחמת יום הכיפורים.
ציין את שם המלחמה שבחרת, ואת שמות כל המדינות שנלחמו נגד ישראל במלחמה זו.
הצג שתי תוצאות מדיניות של המלחמה.

מטלות השאלה:

התלמיד נדרש לבחור מלחמה אחת ולציין את שם המלחמה.
התלמיד נדרש לציין את שמות המדינות שנלחמו נגד ישראל.
התלמיד נדרש להציג שתי תוצאות מדיניות של המלחמה.

מה נדרש מן התלמיד:

ידע:

הכרת המלחמה ופרטיה.

הכרת התוצאות המדיניות למלחמה

מיומנויות

ציר זמן- להבדיל בין מלחמות שונות.

להבין את הקשר בין מלחמה לתוצאה

הבחנה בין סוגי תוצאות שונים: מדיני, חברתי, כלכלי.

תשובות אפשריות:

מלחמת ששת הימים: ציון המדינות: חזית מצרים, ירדן, סוריה.

הערה למעריך: גם תשובה על לבנון תתקבל.

תוצאות מדיניות: מדינת ישראל נתפסה לאחר המלחמה כמעצמת על באזור המזרח התיכון.

— היחסים בין ישראל לארצות הברית התהדקו.

— מדינת ישראל נתפסה כמדינה שכדאי ליצור איתה יחסים דיפלומטיים / לטפח איתה קשרים טובים.

— הניצחון נתפס כניצחון הגוש המערבי על הגוש הקומוניסטי במסגרת המלחמה הקרה בין הגושים.

— מדינת ישראל נתפסה כמדינה חזקה ובעלת יכולת.

מלחמת יום הכיפורים: שתי מדינות -מצרים, סוריה.

תוצאות מדיניות: לחץ אמריקני לסגת לאחר המלחמה מאזורים שנכבשו כי ארה"ב שאפה לחדש קשרים דיפלומטיים עם מצרים.

— לאחר מלחמת יום הכיפורים מדינות רבות באסיה ואפריקה ניתקו את קשריהן עם ישראל בלחץ מדינות העולם הערבי.

— מדינות ערב השתמשו בנשק הנפט כדי לגרום למדינות העולם לנתק קשרים עם מדינת ישראל וקנדה נכנעה לחרם.

— תמיכת ארה"ב במדינת ישראל חיזקה אותה מול המדינות שנכנעו לחרם הנפט הערב.

שימו לב!

מרבית התלמידים ידעו יפה לציין את המדינות עימם נלחמנו. חלק מהתלמידים התקשו להצביע על תוצאות מדיניות דווקא וענו על תוצאות מתחומים אחרים. היו תלמידים שכתבו שמות לא נכונים של מדינות שנלחמו בכל אחת מהמלחמות. תלמידים בחרו לעיתים במלחמה שלא למדו עליה, בחירה לא חכמה. חשובה הדרכת המורה בנושא. תלמידים רבים נתנו מספר דוגמאות לאותו שינוי. לדוגמא במקום לכתוב כיבוש שטחים כתבו תוצאה אחת כיבוש הגולן ותוצאה שניה כיבוש יו"ש.

המלצה למורה:

לתרגל עם התלמידים הבחנה בין תחומים שונים (מדיני/כלכלי/דתי/חברתי / בטחוני-צבאי) לתרגל עם התלמידים בחירת שאלות בהתאם לידיע ובהתאם לנלמד בכתה. להבחין בין תוצאות שונות מתחומים שונים ולא לתת שתי תוצאות שמהוות פרוט של תוצאה אחת.

שאלה 11

מדינת ישראל הייתה מעורבת באופן פעיל בהעלאת יהודים מאתיופיה בשנות ה-80 .

על פי מה שלמדת, הצג את הסיבה למעורבות פעילה זו.

על פי הקטע, הסבר מהי הבעיה, לדעת נותן העדות, בהדגשה היתרה שניתנה למעורבות זו של מדינת ישראל .

מטלות השאלה:

התלמיד נדרש להציג מחומר הלימוד סיבה למעורבות מדינת ישראל בהעלאת יהודי אתיופיה.
התלמיד נדרש לקרוא את המקור ולהבין מהי הבעיה לדעת הכותב בהדגשה היתרה של מעורבות מדינת ישראל.

מה נדרש מהתלמיד ?

ידע:

התלמיד נדרש לענות משני סוגי מקורות - חומר נלמד וטקסט מילולי .
התלמיד נדרש להסביר מהי הסיבה שמדינת ישראל מעורבת בהעלאת יהודי אתיופיה.
התלמיד נדרש להדגים מהקטע הראשון מהי הבעיה בהדגשה היתרה של מעורבות מדינת ישראל.

מיומנויות:

התלמיד נדרש לדעת לקרוא מקור חזותי
התלמיד נדרש להוציא עיקר מטפל בטקסט
התלמיד צריך להבין את הקשר בין המעורבות לבין התפיסה של העולים

תשובות אפשריות:

הסיבה למעורבות של המדינה:

התנכלות ליהודים מצד השלטון באתיופיה.

סגירת בתי הספר היהודיים/גיוס ילדים בני 12.

פסיקת הרב עובדיה יוסף שהכיר ביהדותם של "ביתא ישראל".

חוק השבות/מגילת העצמאות.

מדינת ישראל רצתה להראות שהיא יכולה לסייע ליהודי העולם.

נאסרה יציאת אזרחים מאתיופיה ואפילו מאיזור לאיזור

על פי קטע 1, מהי הבעיה בהדגשה היתרה שניתנה למעורבות זו:

כך גומד חלקם של העולים / העולים הפכו לפסיביים בעיני החברה הישראלית.

שימו לב!

מרבית התלמידים ענו יפה על שאלה זו. חלק מהתלמידים כתבו תשובות כלליות כגון: "כי הם יהודים" - יש צורך לעגן תשובה זו במגילת העצמאות/חוק השבות.
מרבית התלמידים ידעו להסביר היטב את הבעיה בהדגשה היתרה של מעורבות המדינה.

המלצה למורה:

לתרגל שאלות שמתייחסות לטקסט מילולי וחומר נלמד- כיצד להתייחס לכל פריט, ללמד גם נושאים חדשים בתכנית הלימודים.

שאלה 12

העלייה מאתיופיה הייתה עלייה אידאולוגית, והעולים אף כונו "הציונים האחרונים". הסבר אמירה זו על פי קטע II.

הצג, על פי מה שלמדת, את ניסיון העלייה של אבא מהרי לארץ בשנת 1862.

מטלות השאלה:

התלמיד נדרש להסביר את האמירה שהעולים הם הציונים האחרונים.

התלמיד נדרש להציג את ניסיון העלייה של אבא מהרי

מה נדרש מן התלמיד:

ידע

התלמיד צריך להסביר מהקטע מדוע העולים מאתיופיה כונו הציונים האחרונים.

התלמיד צריך לתאר את ניסיון העלייה לארץ של אבא מהרי

תשובות אפשריות:

הסבר האמירה שהעלייה מאתיופיה הייתה עלייה אידאולוגית על פי קטע II:

חלום השיבה מגלות היה רעיון מרכזי בחברה היהודית / בגלל הנכונות ליטול על עצמם סיכונים גדולים.

הצג את ניסיון העלייה של אבא מהרי לארץ:

על רקע לחצים שהופעלו על יהודים להתנצר באמצע המאה ה-19, יחד עם הלכי רוח משיחיים, קרא הקייס אבא מהרי ליהודים לעלות לארץ. היהודים שיצאו למסע צעדו משפחות שלמות ברגל ובעזרת בהמות מאזור העיר גונדר בשנת 1862, לכיוון ים סוף. יש עדויות שהצועדים עברו את הגבול לאריתריאה ובנקודה מסוימת שבו על עקבותיהם. את שיירת העולים תקפו פגעי טבע. הם סבלו ממחלות, מרעב, ומצמא. רבים מתו בדרך, והנותרים שבו לבסוף לביתם.

שימו לב!

מרבית התלמידים ענו יפה על שאלה זו.

מרבית התלמידים הבינו יפה את הקטע וידעו לקשר בין רעיון השיבה לארץ ישראל כרעיון מרכזי והנכונות ליטול סיכונים על מנת לממש רעיון זה ובין היות העלייה עליה אידאולוגית.

מיעוט התקשו בהבנת התשובה והתייחסו לרעב ולבצורת.

רוב התלמידים הכיר היטב את סיפור העלייה של אבא מהרי.

המלצה למורה:

לתרגל פיצוח שאלות מקור מילולי.

לכוון את התלמידים לשים לב מתי נדרש להציג תשובה מתוך הטקסט ומתי מחומר הלימוד.

שאלה 13

בקטע 2 נכתב: " האידאולוגיים הציוניים שעסקו בבניית ישראל החדשה פארו את דמותו של הישראלי האידאלי בעל העוצמה ואומץ הלב".
על פי מה שלמדת, הצג מה הייתה מדיניות "כור ההיתוך".
הסבר מדוע הונהגה מדיניות זו בארץ בשנות ה-50.
על פי קטע 2, הסבר מדוע, לטענת המחבר, לא זכתה גבורתם של יהודי אתיופיה "לשום הד בחברה הישראלית".

מטלות השאלה:

התלמיד צריך להציג מהו מדיניות כור ההיתוך
התלמיד צריך להסביר מדוע היה חשוב לקיים מדיניות כזו בא"י בשנות ה-50.
התלמיד צריך להסביר מתוך הקטע מדוע לא זכתה גבורתם של יהודי אתיופיה לשום הד בחברה הישראלית.

מה נדרש מן התלמיד:

ידע:

הכרת המושג כור היתוך
הכרות עם נושא העלייה הגדולה בקום המדינה.
התלמיד צריך להכיר את עליית יהודי אתיופיה.

מיומנויות:

הבנת מושג
מענה ברמת הסבר
הבנת מקור מילולי

תשובות אפשריות:

עפ"י מה שלמדת הצג מה הייתה מדיניות כור ההיתוך:
עיצוב העולים לתבנית אחת של דמות ישראלי זהה/אידאלית/לא גלותית.
הסבר מדוע הונהגה מדיניות זו בארץ בשנות ה-50:
על רקע העובדה שהגיעו לארץ עולים מארצות שונות/ מתרבויות שונות/ כדי למנוע פילוג בעם / ליצור אחדות / למנוע פערים תרבותיים/חששו מהשתלטות תרבותית של העולים על המדינה.
עפ"י הקטע השני הסבר מדוע לא זכתה גבורתם של יהודי אתיופיה לשום הד בחברה הישראלית:

- התמונות הקשות של הרעב שהועברו באמצעי התקשורת השתלטו על התודעה/ עיוותו את המציאות / הציגו את העולים כפליטים ולא כציונים.
- התפיסה העצמית של הישראלים כמצילי יהודים./ כנותנים , גרמה להם להדגיש את הצד של הישראלים כמצילים/ להמעיט את הצד של יהודי אתיופיה.

שימו לב!

באופן כללי תלמידים הבינו את האנסיין וידעו להתמודד עם השאלה. כאשר התלמיד מתבקש לכתוב הסבר הוא צריך לקשר בין עובדה לתופעה. לדוגמא : הגיעו עולים מארצות שונות ולכן חששו שיהיה פילוג בעם. או בגלל התמונות הקשות בתקשורת נתפסו האתיופים כפליטים. תלמידים רבים לא כותבים את שני חלקי התשובה אלא רק חלק ממנה. תלמידים רבים התייחסו לא נכון למושג כור ההיתוך , התייחסו מההיבט הסוציולוגי ולא ההיסטורי.

המלצה למורה:

לתרגל עם תלמידים שאלות ברמת הסבר.
לעבוד עם תלמידים על קריאת מקור מילולי.
לכוון תלמידים לשים לב מתי נדרשת תשובה מהטקסט ומתי נדרשת תשובה מידע קודם.
חשוב לדייק עם התלמידים את העובדות ההיסטוריות לעומת האקטואליה והרגש שאירועים הקרובים אליהם מעוררים.

שאלה 14

במאה ה-19 החליטו רבים מתושבי אירופה לעזוב את מקומות מגוריהם בכפרים ולעבור לערים הגדולות, ואף להגר אל מחוץ למדינה או אל מחוץ ליבשת שנולדו בה.

- הצג את הרקע לתופעות העיור וההגירה.
- אילו חיית במאה ה-19 בכפר באירופה - האם היית בוחר להישאר בכפר, לעבור לעיר גדולה באירופה או להגר לארצות הברית? נמק את בחירתך, והצג חיסרון אחד להחלטה זו.

דרישות השאלה:

התלמיד צריך להציג את הרקע לתופעת העיור וההגירה.
התלמיד צריך להציג מה הוא היה בוחר לעשות במאה ה-19: להישאר בכפר, להגר לעיר, להגר לארה"ב.
התלמיד צריך להציג יתרון לבחירה שלו וחסרון לבחירה שלו.

מה נדרש מן התלמיד?

ידע:

הכרת נושא ההגירה והעיור
הכרת התקופה ומאפייניה.

מיומנויות:

גיבוש עמדה והצגת נימוק - תלמיד צריך לדעת להציג יתרון וחסרון לבחירתו.
ציר זמן- תלמיד צריך לענות מתוך הקשר לתקופה המתוחמת בשאלה.
חיבור אישי- תלמיד צריך ללמוד לבחור עפ"י עולמו הפנימי.

תשובות אפשריות:

הצג את הרקע לתופעת העיור וההגירה:

- התיעוש / המצאת הקיטור גרמו לכך שבעלי המלאכה והחקלאים בכפרים איבדו את פרנסתם (מכיוון שהעבודה נעשתה ע"י מכונות שיכלו לעשות עבודה של הרבה אנשים)
- אנשים אלה נאלצו לחפש מקורות פרנסה אחרים.
- בעלי המכונות הקימו מפעלים שבהם העסיקו כעת פועלים רבים.
- המפעלים הוקמו בערים הגדולות וגם במושבות הצפוניות שבחוף המזרחי של ארה"ב, לכן מחפשי העבודה הגיעו לשם.

- פיתוח תחבורה אפשר הגירה בקלות.
- התברואה שיפרה את המצב הדמוגרפי.

נימוקים אפשריים לכל בחירה:

נימוקים / החלטות	בעד	נגד
להישאר בכפר	<ul style="list-style-type: none"> - קהילה תומכת - חברה מסורתית שמאמינה באותם ערכים. - 	<ul style="list-style-type: none"> - אין פרנסה בכפר כי חקלאים ובעלי המלאכה לא יכולים להתחרות עם מכונות. - כל הצעירים עוזבים ואין חברה.
לעבור לעיר הגדולה	<ul style="list-style-type: none"> - עבודה במפעלים - בתי חולים ובתי ספר מודרניים - מתפתחת תרבות המונים - תחבורה מודרנית מאפשרת לעבור לעיר. 	<ul style="list-style-type: none"> - תנאים קשים במפעל - אין זכויות לעובדים - ניתוק ממשפחה מורחבת. - פגיעה בסמכות ההורים - ילדים נאלצים לעבוד - צפיפות רבה - מדובר בהימור כי לא בהכרח נמצא שם תעסוקה
להגר לארה"ב	<ul style="list-style-type: none"> - חופש דת וחופש פוליטי. - הזדמנויות כלכליות - ערים חדשות מתפתחות - בהשפעת הנאורות קמה שם חברה שדוגלת בזכויות אדם. - בעקבות המצאת מנוע הקיטור ספינות חוצות את האוקיינוס בזמן קצר יותר. 	<ul style="list-style-type: none"> - מרחק רב מהמשפחה - תנאים מחפירים בסדנאות יזע - שפה זרה ומנהגים לא מוכרים - התבוללות ועזיבת דת.

שימו לב!

שאלת לב לדעת מתייחסות לערכין, עמדותיו ורגשותיו של התלמיד. היא פונה לרגש של התלמיד ולאמירה האישית שלו, אבל הוא מחויב לחבר את הרגשתו עם אירועים מהתקופה ההיסטורית שעליה נשאל. תלמידים רבים כתבו על הכפר והעיר של ימינו ולא חיברו לתקופה הרלוונטית. תלמידים רבים ענו מההיסטוריה היהודית כשהשאלה היא בהיסטוריה כללית.

המלצה למורה:

לתרגל עם תלמידים שאלות של לב לדעת בו התלמידים מתבקשים לבחור בין אפשרויות שונות.

ציר זמן - לתרגל עם תלמידים לענות תשובה של בחירה מתוך התייחסות לזמן אחר ולא לעולם
העכשווי של התלמיד.
לתרגל עם התלמידים את חיבור הרגש לעובדות ההיסטוריות ולא ההפך .

שאלה 15

הסכמי שביתת הנשק עם מדינות ערב (1949), הסכם השלום עם מצרים (1979) והסכם השלום עם ירדן (1994) הם אבני דרך בתולדות מדינת ישראל.

- איזה מההסכמים הוא לדעתך החשוב ביותר? נמק את דבריך.
- בהסכם שכתבת עליו, הצג את האינטרס (רווח) של הצד הערבי ואת האינטרס של מדינת ישראל, וציין על מה נדרשת מדינת ישראל לוותר תמורת הסכם זה.

דרישות השאלה:

התלמיד צריך לבחור איזה הסכם החשוב ביותר בעיניו ולנמק מדוע הוא ההסכם החשוב ביותר בעיניו.

התלמיד צריך להציג בהסכם שבחר מהו האינטרס של שני הצדדים לחתום על ההסכם.

התלמיד צריך להציג מהו הוויתור הישראלי בהסכם.

מה נדרש מן התלמיד:

ידע

הסכמי שביתת הנשק, הסכם השלום עם מצרים, הסכם השלום עם ירדן- תוכן ההסכמים והישגים של כל הצדדים.

ידיעת האינטרסים של הצדדים לחתום על ההסכם

ידיעת וויתור של מדינת ישראל

מיומנויות:

גיבוש עמדה והצגת נימוק - תלמיד צריך לדעת להציג יתרון וחסרון לבחירתו.

ציר זמן- תלמיד צריך לענות מתוך הקשר לתקופה המתוחמת בשאלה.

חיבור אישי- תלמיד צריך ללמוד לבחור עפ"י עולמו הפנימי.

תשובות אפשריות:

איזה מההסכמים הוא לדעתך החשוב ביותר:

הסכם שביתת הנשק: סיים מצב של מלחמה פעילה/אפשר למדינת ישראל להפנות משאבים לקליטת העלייה הגדולה ולפיתוח המדינה החדשה. / אפשר לישראל להיות חלק מהזירה הבינלאומית כמדינה עצמאית השווה לכולם.

הסכם השלום עם מצריים: פעם ראשונה שמדינה ערבית מכירה בישראל/ ההסכם מוכיח את עצמו היום במאבקים החדשים במז"ה. לדוגמא מול החמאס/ארגוני טרור בסיני./ זו מדינה חזקה שיכלה לפגוע בישראל/ מקצרים את הדרך המסחרית דרך ים סוף ותעלת סואץ.

הסכם השלום עם ירדן: שינוי גבול מזעריים/ אפשר שיתוף פעולה בנושא המים , שהינו משאב נדיר במזה"ת.

בהסכם שבחרת הצג את האינטרסים של הערבים ואת האינטרס של מדינת ישראל ועל מה נדרשה ישראל לוותר.

- הסכמי שביתת הנשק:
- האינטרס של מדינות ערב נבע מחשש מהתפשטות ישראלית.
- האינטרס של ישראל: הפסקת הלחימה/ השקעת האנרגיה בבניית מדינה חדשה/גבול שקט/ירידה בהוצאות כלכליות לצורכי בטחון.
- הוויתור של ישראל: נסיגה מחלק מהשטחים שכבשה.
- הסכם השלום עם מצריים
- האינטרס של מצריים - רצון של סאדאת לייצב את שלטונו ע"י השקטת הרוחות בגבולות. /ע"י התקרבות לארה"ב/ רצון של סאדאת לקבל שטחים שלא הצליח לקבל במלחמה.
- האינטרס של ישראל: שלום/הכרה מצד מדינה ערבית חשובה/ ירידה בהוצאות בטחון/אפשר למדינה להעביר משאבים להוצאות אחרות. / הרצון לצאת מהמשבר הכלכלי הקשה.
- הוויתור של ישראל: נסיגה מסיני/עקירת יישובים/וויכוחים פנימיים/איבוד מקורות עתירי נפט.
- הסכם השלום עם ירדן:
- האינטרס הירדני: חשש מעליית כוחם של הפלסטינים בירדן/ חשש מהשתלטות סוריה שאיימה על עצמאותה ורצתה שישראל תעזור לה.
- האינטרס של ישראל: שלום/ הגדלת מספר המדינות שנמצאות איתנו בהסכם שלום.
- הוויתור של ישראל- שינויי גבול קלים/ מאגר מים משותף לשתי המדינות.

שימו לב!

בשאלה זו יש ארבעה דרישות, נימוק מהו ההסכם החשוב, הצגת האינטרסים של הערבים ושל מדינת ישראל והצגת הוויתור הישראלי.

תלמידים רבים כתבו תשובה כללית על ההסכם בלי להתייחס לכל מרכיבי השאלה.

תלמידים רבים חזרו על דבריהם פעם מדוע הנימוק חשוב ופעם למה זה כדאי לערבים חשוב לשים לב שבשאלה שיש מספר דרישות תלמידים לא חוזרים על אותם דברים בדרישות השונות.

המלצה למורה:

לתרגל עם תלמידים שאלות שיש בהם מספר הוראות כדי שילמדו לפצח תשובה נכון מבלי להפסיד נקודות.

לתרגל עם התלמידים כיצד להימנע לענות תשובות זהות לשני חלקי שאלה.